

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR VE ÖZELLİKLERİ İLE İLGİLİ BİLGİ SEVİYELERİNİN BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF PRIMARY TEACHER'S KNOWLEDGE LEVEL ABOUT GIFTEDNESS CONCEPT

Dr. Murat GÖKDERE*, Hakan Şevki AYYACI**,

*O. M. Ü., Amasya Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Amasya

***Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Trabzon
mgokdere@yahoo.com, hsa@ktu.edu.tr*

Özet :

Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramı hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemektir. Özel durum metodolojisi kapsamında yürütülen bu çalışma Trabzon'da ki ilköğretim okullarında görev yapan 55 öğretmen ile yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında üstün yeteneklilerin özellikleri ile ilgili bir test ve yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle örnekleme yer alan sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin özellikleri ile ilgili yeterli bilgi seviyesine sahip olmadıkları söylenebilir. Bu bilgi eksikliğinin üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecini olumsuz etkilememesi için hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim sürecinde bu konu üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Abstract :

The purpose of this study is to determine elementary teacher's knowledge level about giftedness concept. In this research case study approach was used and data gathered with the help of performance test related to characteristics of gifted children and semi- structured interviews. This study was implemented with 55 primary teachers in Trabzon. Data indicated that primary teachers do not have the required knowledge about the gifted children. It is believed that this is sourced from the fact that teachers are not given training about giftedness concept and characteristics of gifted children in pre and in service education process. It is suggested that primary teachers and student teachers need to be educated about this subject, if gifted student's identification process is to work as aspect.

Key Words : **Primary teachers, identification process, education of gifted children.**

Anahtar Sözcükler: *Sınıf öğretmenleri, tanılama süreci, üstün yeteneklilerin eğitimi.*

GİRİŞ

Üstün yeteneklilik ve üstün yeteneklilerin eğitimi bir çok toplumda olduğu gibi Türkiye'de de ikinci planda kalmış bir konudur (Akarsu, 1995; Gökdere ve Küçük, 2003). Üstün yetenekli çocuklar için normal eğitim

ortamlarının potansiyellerini sınırlayıcı bir etkiye sahip olması nedeni ile bu türden eğitim ortamlarında verilen eğitim yeterli olmamakta ve bu çocuklar geniş kapsamlı eğitim olanaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Gelişmiş bazı ülkelerde üstün yetenekli bireylerin yetenek, duygu, düşünce ve sahip

oldukları değerler dikkate alınarak hazırlanmış olan müfredat ve sistemler yardımı ile eğitim görmeleri sağlanmaktadır (Feldhusen., 1997; Renzulli, 1999).

Günümüzde özel yetenek ve becerilerin de üstün yeteneklilik tanımı içine alındığı görülmektedir. Witty üstün yetenekliliği “*insan etkinliğinin değerli çizgisinde sürekli olağanüstü performans gösterilmesi*” olarak tanımlamıştır (Witty, 1963)

Araştırmalar neticesinde (Feldhusen, 1986; Tannenbaum, 1986)) üstün yetenekli çocukların diğer çocuklardan farklı olarak bazı özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir. Bunlardan bazıları; üstün yetenekli çocuk, kolay ve çabuk öğrenilebilen, orijinal ve derin düşünebilen, yaşıtlarına göre erken okuma yazma öğrenebilen, sosyal olgunluğa sahip, çok yönlü ilgilere, farklı hobilere sahip olan, yaşıtlarına göre daha gelişkin yapıda, soyut düşünebilen, daha olumlu benlik kavramına sahip çocuklardır. (Enç, 1973; Özyürek ve Eripek, 1998; Feldhusen, 1986; Renzulli,1999). Bu özelliklere sahip bireyler toplumun yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır. Üstün yetenekli çocuklara toplumun farklı sosyoekonomik ve kültürel tabakalarında rastlanabilir (Gökdere ve Küçük, 2003). Fakat sosyal statüsü yüksek ailelerin çocuklarının tanınma şansları daha fazladır. Çepni ve Gökdere (2002) tarafından yapılan bir çalışma bu durumun ülkemiz içinde geçerli olduğunu göstermektedir.

Bir çocuktaki mevcut yetenekler ne kadar erken fark edilirse o kadar iyidir (Renzulli ve Reis, 1986; Callahan., Lundberg ve Hunsaker, 1993). Böylelikle sahip olunan yeteneklerin körelmesine etki edecek faktörlerden öğrenci uzak tutulacak ve bu yeteneklerin geliştirebilmesi için

ortamlar sağlanacaktır. Üstün yetenekli öğrencilerin tanınma sürecinde okul öncesi eğitim ve özellikle ilköğretimin birinci kademesi oldukça fazla önem taşımaktadır. Üstün yetenekli çocukların tanılama sürecinde sınıf öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Bunların başında sınıflarında bulunan çocukların mevcut yetenekliliklerinin fark edilmesi ve bu yeteneklerini geliştirmek için özel eğitime yönlendirilmelerini sağlamak gelmektedir. Sınıf öğretmenin görevlerini etkili bir şekilde yerine getirme derecesi bu alanla ilgili bilgi alt yapısı ile doğru orantılıdır. Öğretmenin bilgi alt yapısı zayıfsa bu görevlerini etkili bir şekilde yerine getiremeyecek ve bir çok üstün yetenekli öğrenci toplumda fark edilemeden eğitim süreçlerini tamamlayacaktır.

Ülkemizde üstün yetenekli öğrenciler okul programlarından bağımsız olarak farklı bir eğitim kurumu olan Bilim Sanat Merkezlerinde (BSM) eğitim görmektedirler. Bu merkezlerde eğitim görececek olan üstün yetenekli öğrencilerin seçim süresi temel olarak 3 aşamadan oluşmaktadır.

Bunlar sırası ile;

1.Aday gösterme; Okul rehberlik servisi tarafından sınıf öğretmenlerine verilen gözlem formları doldurulur. Bu gözlem formlarında üstün yetenekliliği gözlenen öğrenci aday gösterilir.

2.Grup tarama

3.Bireysel inceleme (Tebliğler Dergisi, 2001)

Özellikle aday gösterme aşamasında sınıf öğretmenlerinin önemi oldukça fazladır.Bu aşamada yapılacak bir hata veya ihmâl üstün yetenekli öğrencinin fark edilememesine dolayısı ile özel eğitimden faydalanamamasına neden olacaktır (Davis ve Rimm, 1994). Ülkemizde tanılama sürecinin özellikle

aday gösterme basamağında sınıf öğretmeninin gözlem sonuçları temel veri olarak kullanılmaktadır. Üstün yetenekli bir çocuğun keşfedilip yönlendirilmesi sürecinde bu kadar önemli görev ve sorumlulukları olan sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramı ile ilgili bilgi seviyesi ve yeterliliklerinin belirlenmesi öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler ve onların eğitimi konusundaki bir hizmet içi eğitim çalışmasının planlanmasına ışık tutacaktır.

2.AMAÇ

Bu çalışma, ülkemizde normal ilköğretim okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin üstün yeteneklilik kavramı hakkındaki bilgi düzeylerini tespit etmek amacıyla planlanmıştır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın yönteminin açıklanmaya çalışıldığı bu bölüm çalışma grubu, veri toplama araçlarının hazırlanması olmak üzere iki alt bölümden oluşmaktadır. Şimdi bu bölümler sırası ile sunulacaktır.

3.1. Çalışma Grubu

Bu çalışmada özel durum yöntemi (Basse, 1999) kullanılmıştır. Veriler mülakat formu ve üstün yetenekli çocukların özellikleri ile ilgili bir başarı testi kullanılarak toplanmıştır. Hazırlanan test 2002-2003 öğretim yılında Trabzon il merkezinde bulunan 17 ilköğretim okulunda görev yapan 164 sınıf öğretmeninden rasgele seçilen 55'ne uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat uygulamaları da 55 kişilik öğretmen grubunun

içinden rasgele seçilen 15 öğretmen ile yürütülmüştür.. Başarı testi ve mülakat formunun hazırlanması ile ilgili çalışmalar veri toplama araçlarının hazırlanması başlığı ile aşağıda sunulmuştur.

3.2. Veri Toplam Araçlarının hazırlanması

Bu bölümde sırası ile başarı testinin ve mülakat formunun hazırlanması sürecinde yapılan çalışmalar açıklanmıştır. İlk olarak başarı testinin hazırlanması ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

3.2.1.Başarı Testi

Test hazırlanmadan önce üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ile ilgili literatür çalışması yapıldı. Yapılan bu literatür çalışması neticesinde 20 maddelik bir sorular listesi oluşturuldu ve bu sorular listesi alan uzmanlarına incelettirilerek kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışıldı. Bu testin madde analizleri yapıldı ve ayırt edebilirliği düşük olan 3 madde testten çıkartıldı. Ayrıca bu sorular listesi 30 öğretmenlik bir gruba uygulandı ve elde edilen veriler SPSS istatistik programında analiz edildi. Güvenirliği düşüren iki madde daha testten çıkarılarak $r = ,78$ olan on beş maddelik bir test elde edildi. Elde edilen bu test örneklemdaki 55 öğretmene uygulandı. Teste yer alan 15 sorunun 3'ü üstün yetenekli çocuğun zihinsel özellikleri, 4'ü sosyal – duyuşsal özellikleri, 5'i kişisel özellikleri, 1'i fiziksel özellikleri, 2'side üstün yeteneklilerin öğretmen özellikleri ile ilgilidir.

3.2.2. Mülakat formunun hazırlanması

Mülakat sorularının hazırlanmasında ise örnekleme alan öğretmenlerin öğrenme ortamında üstün yetenekli çocukları fark edebilme derecelerini, eğer fark edebiliyorlarsa bu süreçte hangi kriterleri temel aldıkları ve fark ettikten sonra onlara nasıl davrandıkları belirlenmeyi amaçlayan altı sorudan oluşmaktadır. Bu mülakat formu da alan uzmanlarına incelettirilerek kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır (Çepni, 2001). Mülakatlar sırasında kayıt cihazı kullanılmış. Kaydedilen cevaplar tekrar dinlenilerek yazılı hale getirilmiştir. Yazılı hale getirilen verilerin analizinde ilk olarak; her bir öğretmenin sorulara verdiği cevaplarda, Mathison (1988)'un *üçgenleme tekniği* kullanıldı. Bu

bağlamda, araştırma verileri, birbirine benzer, çelişikli ve bağımsız olmak üzere üç kategori altında analiz edilip frekans değerleri hesaplanarak sunuldu.

4. BULGULAR

Başarı testinin uygulaması neticesinde elde edilen bulgular ve mülakat verileri sırası ile verilmiştir. İlk olarak öğretmenlerin başarı testine vermiş oldukları cevapların analizleri sunulmuştur.

4.1. Başarı Testin Uygulaması Neticesinde Elde Edilen Bulgular

Testi oluşturan maddelerin ilgili oldukları alanlar ve bu maddelere öğretmenlerin vermiş oldukları doğru cevap sayıları Tablo 1'de verilmiştir. İlgili tabloda

Tablo. 1. Özellik gruplarına göre doğru cevap oranları

Soruların Ait Oldukları Alt Alanlar	Başarı testindeki Soru Sayısı	Toplam cevap sayısı	Doğru cevap sayısı	%
Zihinsel özellikler	3	165	89	54.0
Sosyal-duyuşsal özellikler	4	220	65	30.0
Kişisel özellikler	5	275	156	57.0
Fiziksel özellikler	1	55	17	31.0
Üstün Yetenekli Çocuğun Öğretmen özellikleri	2	110	40	36.0
TOPLAM	15	825	367	44

Tablo 1'deki verilerde görüldüğü gibi öğretmenler, üstün yetenekli çocukların kişilik özelliği ile ilgili sorularda % 57.0, zihinsel özellikleri ile ilgili sorularda % 54 oranında, üstün yetenekli çocuğun öğretmen özellikleri

ile ilgili sorularda % 36,36 oranında, üstün yetenekli öğrencilerin fiziksel özellikleriyle ilgili sorularda % 30,90 oranında, sosyal -duyuşsal özellikler ile ilgili sorularda %29,54 oranında doğru cevap vermişlerdir. Öğretmenlerin ilgili

başarı testindeki doğru cevap sayılarının toplam cevaplara oranı ise % 44 dür.

4.2. Mülakat Verileri

Mülakat formunda yer alan her bir soru üstün yetenekli çocukların eğitimi ve onların özellikleri ile ilgili sorulardır. Burada mülakat tekniği kullanılarak öğretmenlerin bahsedilen bu konulardaki bilgi seviyeleri nitel olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu sorular ve alınan cevaplar aşağıda sırası ile sunulmuştur.

Soru 1 : *Sizden üstün yetenekli bir çocuğu tanımlamanız istense nasıl tanımlardınız?*

Örneklemdaki 9 öğretmen ilgili soruyu “bilgileri çabuk öğrenebilen, ayrıntılı bir şekilde kolaylıkla ve çabuk elde edilebilen kişi” olarak tanımlarken, 4 öğretmen “davranışları ve işlerinde ortalamanın üstünde olan çocuk” olarak tanımlamış 2 öğretmen ise “hayal gücü olan, bağımsız projeler tasarlayabilen, sorulara çabuk ve çok yönlü cevap verebilen, geniş ve ince düşüncelere sahip çocuk olarak” tanımlamışlardır.

Soru 2: *Size göre üstün yetenekli çocukların özellikleri hangi yaşlarda fark edilirse bu çocuklardan daha iyi verim alınabilir?*

Bu soruya 7 öğretmen “okul öncesi çağında fark edilirse daha iyi olur” derken, 8 öğretmen bu öğrencileri ilk öğretim 1. kademesinde fark edilirse daha iyi verim alınabilir” şeklinde cevap vermişlerdir.

Soru 3 : *Üstün yetenekli öğrenciler için özel eğitim gereklidir ? Niçin ?*

İlgili soruya 13 öğretmen gereklidir derken; sadece 2 öğretmen “özel eğitim gereksizdir”, şeklinde

cevap vermişlerdir. Gereklidir cevabını veren öğretmenleri aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- Normal okul müfredat programının bu öğrencilerin seviyesinin altında kalması

- Öğretmenlerin üstün yeteneklilerin eğitimine özel öğrenme modellerinden haberdar olmamaları ve bu alanda yetersiz kalmaları nedeni ile bu alanda özel uzmanların gereklidir.

- Konu anlatımında bireysel farklılıkların öğretmenler tarafından göz ardı edilmesi.

- Okullardaki teknolojik yönden yetersizliklerin olması,

- Öğrencilerin ilgi alanlarına gereken önem normal okullarda müfredat nedeni ile verilememektedir.

- Kabiliyetlerini geliştirebilmeleri ve güdülenmeleri için özel eğitim gereklidir

Gereksizdir cevabını veren öğretmenlerin gerekçeleri ise:

- Özel eğitim kurumlarına öğrenci alımında sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocukları yönünde bir yığılma diğer çocuklarda olumsuz etki yapacaktır. Bu da eğitimde fırsat eşitliğine aykırıdır.

- Bu eğitim alanı için devlet okullarında seviye sınıflarının oluşturulması yeterli olacaktır. Bu maddi anlamda da bir tasarruf sağlayacaktır.

- Özel eğitim kurumlarında çocuklar bir alana yoğunlaşacakları için diğer alanlarda zayıf kalabileceklerdir.

Soru 4 : *Üstün yetenekli çocukların eğitim ve öğretiminde sizce hangi yöntem kullanılmalıdır? Niçin?*

İlgili soruya öğretmenlerin tamamına yakını ; deney, gözlem, düz anlatım, araştırma, soru-cevap, yaparak-yaşayarak öğrenme, problem çözme metotlarını kullandıklarını

belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sadece 2 tanesi bunlara ek olarak, buluş yöntemi ve beyin fırtınası yöntemini kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Soru 5: *Meslek hayatınızda üstün yetenekli olduğuna inandığınız öğrenciniz oldu mu? Bu öğrencileri fark etmenizde onların hangi özellikleri etkili oldu.*

Örneklemdaki 13 öğretmen meslek yaşamlarında üstün yetenekli öğrencilere rastladıklarını belirttiler. 2 öğretmen ise “hiç rastlamadım”, şeklinde yanıt verdi.

a) Öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencileri belirleme kriterleri :

- Meraklılık
- Çok soru sorma ve derslere ilgililik
- Arkadaşlarıyla ilişkilerinde olgun davranışlar sergilemesi
- Bilgiyi yorumlayıp değişik durumlara uygulayabilme,
- Sorunun ayrıntılarını tartışıp, anlam çıkarmaya çalışma,
- Projeler tasarlar
- Verilen ödevleri zamanında ve düzenli olarak yapar.

b) *Onun için özel bir şey yaptınız mı?*

Öğretmenlerin sadece bir tanesi “yapabileceğim bir şey yoktu” diye

cevap vererek kayıtsız kaldı. Diğer bir öğretmen ise “özel eğitim veren bir liseye kayıt yaptırıldı” dedi. Diğer öğretmenler ise meslek yaşamlarında “sınıf atlama, araştırmaya sevk etme, aileyi ve okul idaresini durumdan haberdar etme, rehber öğretmenlerle ilgili öğrenciler için konuşma, sosyal etkinliklere katma” gibi özel faaliyetlerde bulduklarını belirttiler.

c) Bu çocuklar uyum problemi yaşadı mı?

Örneklemdaki 7 öğretmen uyum problemi yaşamadıklarını belirttiler. 8 öğretmen ise öğrencilerin uyum problemi çektiklerini belirtirken bu uyum probleminin nedenleri olarak aşağıdaki nedenleri saymışlardır. Bunlar;

- Yetenekleri düzeyinde destek almamaları,
- Müfredat programını eleştirmeleri,
- Diğer arkadaşları tarafından seilmeyip, kıskanılmaları
- Dersin onlara göre işlenmemesi şeklinde açıklamışlardır.

Soru 6 : *Sizce üstün yetenekli çocuklar nasıl eğitilmelidir ? Ülkemizde bu çocuklar nasıl eğitiliyor? İlgili soruya öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların analizi Tablo 2’de sunulmuştur.*

Tablo 2. Öğretmenlerin en iyi öğretme–öğrenme yolları hakkındaki fikirleri

Eğitim yöntemleri	İlgili yöntemi ifade eden öğretmen sayısı N: 15
Laboratuar becerilerini geliştirici etkinlikler	3
Kaynakları araştırma	4
Bilgisayar destekli öğretim	10
Uzmanlaşmış kişilerin ilgilenmesi	4
Özel sınıflar oluşturulması	3
Düşünmeye sevk edici etkinlikler	3
Özel eğitim kurumlarına verilmesi	3

Bu öğrencilerin öğretmenlerden bazıları Rehberlik araştırma merkezlerinde eğitildiğini belirtirken sadece üç öğretmen Bilim sanat merkezlerinde bu çocukların eğitim gördüklerini belirtmişlerdir. Bu merkezlerin eğitim amacı ve verilen eğitimin niteliği ile ilgili tatmin edici cevaplar verememişlerdir. Diğer öğretmenler ise bu konuya hiç değinmemişlerdir.

5. SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Öğretmenler üstün yetenekli çocukların kişilik özellikleri ile ilgili sorularda ve zihinsel özellikleri ile ilgili sorularda % 50'nin üzerinde bir başarı göstermişlerdir.

Sosyal-duyuşsal özellikler, fiziksel özellikler ve üstün yetenekli çocuğun öğretmen özellikleri ile ilgili sorularda ise % 30'lu doğru cevap yüzdelere ulaşabilmişlerdir. Bu durum örneklem grubumuzda yer alan öğretmenlerin üstün yetenekli çocukların özellikleri ile ilgili bilgi seviyelerinin üst düzeyde olmadığını bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu mevcut bilgi seviyesi ile öğretmenlerin sınıflarında bulunan üstün yetenekli öğrencileri etkili bir şekilde fark edip özel eğitim kurumlarına yönlendirmeleri mümkün görülmemektedir.

Mülakat verilerine göre örneklem de yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu üstün yetenekli çocuğu başarılı çocuğun özelliklerini göz önünde bulundurularak değerlendirmektedirler. Bunun nedeninin parlak çocuğun yaşlarına göre göstermiş olduğu bazı davranışları ve olaylara karşı takındığı tutumların farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Mülakat verilerine göre öğretmenler üstün yetenekli çocukların belirlenmesi konusunda iki ayrı görüş ileri sürmüşlerdir. Bazı öğretmenler çocuklardaki üstün yeteneklerin okul öncesi dönemde belirlenmesi gerektiğini bu dönemde oyun ortamında yaratıcılığın ve sosyal yönden gelişmelerin daha iyi takip edilebileceğini savunmuşlardır. Bazı öğretmenler ise; 3.-4. sınıftan itibaren sosyal ilgilerinin değişebileceği, soyut düşünmenin daha net olabileceği, orijinal ve yaratıcı fikirlerin ancak bu dönemde mümkün olabileceğini, ayrıca okul öncesi dönemde verilen eğitimin çocukları oyuna yönlendireceği, okul dönemine gelindiğinde üstün yetenekli çocuğun körelebileceği temeline dayandırmaktadırlar. Literatürde üstün yetenekli öğrencilerden en üst düzeyde verimin alınabilmesi için bu öğrencilerin mevcut yeteneklerinin okul öncesi dönemde mutlaka belirlenmesi gerektiği üzerine vurgu yapılmış olması bu alanda öğretmenlerin bazılarının bir yanlılığı içerisinde olduğunu gözler önüne koymaktadır (Richert,1990).

Öğretmenlerin büyük bir kısmı üstün yetenekli çocuklar için özel eğitimin gerekli olduğuna inanmaktadırlar. Bu eğitimin gerekliliği hususunda yeterli bilgiye sahip olmasalar da genelde vurguladıkları gerekçeler kabul edebilir gerekçelerdir. Bununla birlikte bazı öğretmenlerin üstün yetenekliler için özel eğitimin gerekli olmadığını ve bunun eğitimde fırsat eşitliğine uygun olmayacağını dile getirmiş olması negatif bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Akarsu (1995) yapmış olduğu bir çalışmada bir çok ülkede üstün yeteneklilerin eğitimin gelişmesinin önündeki önemli engellerden birisinin eğitimde fırsat eşitliği fikrinin olduğunu belirtmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenler

içerisinde özel eğitime karşı olumsuz fikre sahip bireylerin bulunması bu eğitim alanının ülkemizdeki geleceği açısından olumsuz bir veridir.

Öğretmenlerin üstün yetenekli çocukların eğitiminde ağırlıklı olarak deney- araştırma, soru sorma, yaparak- yaşayarak, problem çözme yöntemlerini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Öğretmen ve yöneticilerin, felsefi yaklaşımları ve bunların sınıf içindeki sonuçlarını bilmelerinin önemi büyüktür. Çünkü aşırı derecede iyimser ve gerçek dışı beklentiler üstün zekalıların eğitiminde en az olumsuz tutumlar kadar zararlıdır. Bu nedenle öğretmenlerin yöntem ve teknikleri kullanırken dikkat etmeleri gereken hususlar vardır (Gökdere, Küçük ve Çepni, 2003).

Bazı öğretmenler sınıflarındaki öğrencilerin üstün yetenekliliği hususunda ön yargılı davranmışlardır. Çepni ve Gökdere (2002) yaptıkları araştırmada ülkemizdeki tanılama sisteminin sosyal statüsü yüksek olan ailelerin üstün yetenekli çocuklarını belirlemede etkili olduğu ve öğretmenlerin bu tanılama sürecinin aday gösterme basamağındaki etkili gözlem ve rapor etme sorumluluklarını yeterince yerine getirmediğini vurgulamaktadırlar. Öğretmenler bu süreçteki görevlerini etkili bir şekilde yapabilmeleri için bu alanla ilgili bilgilerini arttırmanın yanı sıra öğrencilerle ilgili ön yargılarından kurtulmaları gerekmektedir (Feldhusen, 1997). Çalışmamızda yer alan öğretmenlerde de ön yargı faktörünün belirlenmiş olması literatürle uyum göstermektedir.

Elde edilen verilere göre öğretmenler üstün yeteneklilerin eğitim sürecindeki rollerinin farkında değildirler. Bilim Sanat Merkezlerinde görev yapan fen öğretmenleri ile

yapılan bir çalışmamada benzer sonuçlar alınmış olması nedeni ile elde edilen bu sonuç şaşırtıcı bir sonuç değildir. (Gökdere ve Küçük, 2003)

Bazı öğretmenler özel eğitimin gerekliliğini vurgularken bazıları da hangi şart altında olursa olsun bu çocukların kendilerini gösterecekleri ve yeteneklerini geliştirmek için fırsatlar sağlanacak eğitim ortamı oluşturulabileceği görüşünü benimsemektedirler. Bunun için de özel eğitim programlarında eğitilmeleri gerektiği fikrini önemle savunmaktadırlar. Bu fikirlere rağmen öğretmenlerin büyük çoğunluğunun BSM'leri ve onun işlevlerinden haberdar olmaması üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Bilim sanat merkezlerinde verilen eğitim İsrail, ABD gibi bazı ülkelerde uygulanan bir program olan Afternoon Enrichment Course isimli bir programdır (Burg, 1992). Bu programda temel amaç öğrencinin normal okulundan arta kalan zamanında zenginleştirme etkinliklerine katılımı yolu ile çocuğun potansiyel yeteneklerini geliştirmektir. Dolayısıyla okuldan bir kopma söz konusu değildir. Üstün yetenekli öğrenci evi, okulu ve BSM arasındaki üçgende eğitimini sürdürmektedir. Öğrencinin üst düzeyde performans gösterebilmesi için aile, okuldaki öğretmeni ve BSM öğretmenleri arasında işbirliği sağlaması gerekmektedir (Gökdere ve Küçük, 2003). Aksi takdirde öğrenci bu üçgende bocalayacak ve başarısız olacaktır. Mevcut eğitim sistemimizdeki dersane faktörünü de buna eklersek bu bocalama ve başarısızlığın derecesi daha da artacaktır.

6. ÖNERİLER

Üstün yeteneklilerin eğitimi ve bu öğrencilerin tanılama sürecinde

sınıf öğretmenlerinin rolü göz önünde bulundurularak üstün yeteneklilerin eğitiminde öğrenci ve program kadar personel yetiştirmeye de gereken önem verilmelidir.

Eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği programının yedi veya sekizci yarı yıllarına üstün yeteneklilerin eğitimi isimli bir dersin mutlaka eklenmesi gerekmektedir. Böylelikle her hangi bir köyünde var olan üstün yetenekli çocukların ziyan olmaları engellenmiş olacaktır.

Görev başında olan öğretmenlerin üstün yeteneklilerin eğitimi ve özellikleri ile ilgili bilgilendirilmesi için hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir. Bu seminerlerde değerlendirme yapıp değerlendirme sonuçlarına göre öğretmenlere teşvik ödülleri verilmelidir.

Üstün yetenekli bireylerden en üst düzeyde verim alınabilmesi için bireyin yeteneklerinin erken yaşlarda fark edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda aile ve öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Ailelerin ve öğretmenlerin bu sorumluluklarının farkında olmaları sağlanmalıdır. Literatürde yer alan çalışmalarda da üstün yeteneklilerden en üst düzeyde verim elde dileyebilmesinde aile ve öğretmenlerin rolüne dikkat çekilmektedir (Sayler, 1994).

Görev yapan öğretmenlerde hizmet içi eğitim seminerleri ile bilgilendirilmeli ve bu seminerin verimliliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Ülkemizde bu alanla ilgili yapılan bir başka çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Gökdere ve Çepni, 2004).

Öğretmen, zaman zaman öğrencilerin özelliklerini tanımaya, öğrenci tanıma yöntemleri konusunda kendini yetiştirmeye ve yenilemeye çalışmalıdır. Böylelikle öğretmen, öğrencileri arasında üstün yetenekli olanların gözden kaçmasını önlemiş olacaktır.

Öğretmenlerin Bilim Sanat merkezlerini tanımaları ve onların bu eğitim sürecinin bir parçası olduklarına inandırılmaları gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrencilerin BSM'leri ile normal okulları arasındaki çekişmelerin ortasında kalmaları önlenecektir.

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde görev yapacak olan öğretmenlerin seçiminde aday öğretmenlerin sahip oldukları özellikleri ve değerleri test edecek bir aşama gereklidir.

Sınıf öğretmenleri üstün yeteneklilerin özellikleri eğitimleri ve onların eğitimlerinde öğretmende bulunması gereken özellikleri öğrenmeye ve kazanmaya teşvik edilmelidir

Kaynaklar

1. Akarsu, F., (1995) Üstün yeteneklilerin eğitiminde sorunlar. Milli Eğitim dergisi s: 49-5.
2. Bassey, M., 1999. Case Study Research in Educational Settings, Open University Press Buckingham, Philadelphia.

3. Burg, B. (1992). Gifted Education In Israel Blanka, *Roeper Review*, 14(4), 217-224.
4. Callahan. C.M., Lundberg. A.C., Hunsaker. S.L (1993) The development of Scale for Evaluation of Gifted Identification Instruments (SEGII) *Gifted Child Quarterly* 37 (3).
5. Çepni, S., (2001) " Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş", Trabzon.
6. Çepni, S ve Gökdere, M. (2002, May) Profiles of The Gifted Students In

- Turkey . Education. Changing Times . Changing needs ‘ First international canference on education, Faculty of Education Eastern Mediterranean Universty Gazimağusa, Turkish Republic of Northern Cybrus.
7. Çepni, S., Gökdere, M. & Bacanak, A., (2004) “Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Fen Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Temel Sorunlar” Milli Eğitim Dergisi, 162, 245-254
  8. Davis, D. A., ve Rimm, S. B. (1994) *Education of the gifted and talented* (3rd ed.). Boston: Allyn and Bacon.
  9. Enç , M., Üstün Beyin Gücü:Gelişim ve Eğitimleri; Kalite Matbaası , Ankara, 1973.
  10. Feldhusen, J. (1986) A Conception of Giftedness: Conception of Giftedness. In RJ. Steinberg, J.E Davidson (Eds), *Conception of Giftedness*. Newyork: Cambrige University press.p:112-128.
  11. Feldhusen, J.F. (1997) Education teachers for work with talented youth. In N Colengelo ve G.A. Davis (eds), *Handbook of gifted education* (2nd ed, pp. 547-552) Boston: Allyn ve Bacon.
  12. Gökdere, M. , Küçük, M., (2003) Üstün yetenekli öğrencilerin fen eğitimindeki durum: Türkiye örneklemleri. Kuramda ve uygulamada Eğitim Bilimleri 3(1)101-124.
  13. Gökdere, M., Çepni S., (2004) Üstün Yetenekli Öğrencilerin Fen Öğretmenlerinin Hizmet İçi İhtiyaçlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma; Bilim Sanat Merkezi Örneklemleri *Gazi Üniv. Eğitim Fak. Dergisi* Cilt 24, Sayı 2, 1-14
  14. Gökdere, M., Küçük, ve Çepni, S., Gifted science education in Turkey: Gifted teachers' selection, perspectives and needs. *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching* Volume 4, Issue 2, Article 5 (Dec., 2003)
  15. Özyürek , M., Eripek , S., (1998) “Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekliler”, Ankara, Karatepe Yayınları , 9. Baskı, 1998.
  16. Renzulli,J.S. ve Reis.S.M (1986)The Enrichment triad/Revolving Door model: A Schoolwide Plan for the development of creative production. In J.S. Renzulli(ed) *System and models for developing programs for the gifted and talented* Mansfield Center, CT: Creativ Learning Press.
  17. Richert, E.S. (1990) Rampart problems and Promising Practices in Identification In N Colengelove G.A. Davis (eds), *Handbook of Gifted Education* (pp. 81-96) Boston: Allyn&Bacon.
  18. Saylor, M. (1994) Raising Champions; A parents guide for nurturing their gifted Children Austing; Texas Association for the Gifted and Talented.
  19. Tannenbaum, J.A. (1986) Giftedness; a Psychosocial approach. In RJ. Steinberg, J.E Davidson (Eds), *Conception of Giftedness*. Newyork: Cambrige University press.p:21-52.
  20. Tebliğler Dergisi, 2001.Bilim Sanat Merkezleri Yönergesi, Sayı: 2530, Cilt: 64.
  21. Witty, P., (1963) *Üstün yetenekli çocuklara nasıl yardımcı olabilirsiniz?* (Çev. İ. Özgentaş), Ankara: E.M.H.M